

Länstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/193068
raoul.hjartstrom@lansstyrelsen.se
Fax: 019/193028

BESLUT
2010-03-22

1(4)
L 2149
Dnr: 432-08519-2009

För kännedom till:
Riksantikvarieämbetet
Lantmäterimyndigheten i Örebro län
Örebro läns museum

Byggnadsminnesförklaring av Svepartorp, Svepartorp 1:5, Ljusnarsbergs socken och kommun, Västmanland

Beslut

Med stöd av 3 kap. 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) förklarar Länstyrelsen Svepartorp, Svepartorp 1:5, Ljusnarsbergs socken och kommun som byggnadsminne. Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar länstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*.

Byggnadsminnet omfattar de med skraffering markerade byggnaderna på bifogade karta.

Byggnaderna 1-5 får inte rivas eller flyttas.

Byggnaderna 1-5 får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras.

Byggnaden 6 ska vårdas och underhållas i samråd med Länstyrelsen så att byggnadsminnets karaktär inte förvanskas.

I byggnad 1 får fast inredning inte borttagas, flyttas eller på annat sätt förändras. Till fast inredning räknas bl a golv, tak, lister, paneler, dörrar, dörr- och fönsterfoder, väggmålningar och eldstäder.

Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

Det med heldragen röd linje markerade området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Bilagor:

Karta
Hur man överklagar
Länstyrelsens beslut

20.10-0Y-07...s.k...
kopierad till: SM-reg. Ar...
/jph

Upplysningar:

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnaderna.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 3 kap 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

Redogörelse för ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring har väckts genom Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har 2009-05-27 upprättat en särskild PM kring anläggningen och byggnadsminnesförklaringen.

Ägaren, Hans Hedborg, har i skrivelse till Länsstyrelsen 2009-06-04 accepterat byggnadsminnesförklaringen med tillhörande skyddsbestämmelser.

Samråd om byggnadsminnesförklaringen har skett med Riksantikvarieämbetet.

Historik

Under 1600-talets stormaktstid riktades ett stort intresse från statsmaktens sida för att utvinna mineraltillgångarna i Bergslagen. Det är under denna tid som både bergsbruket och bebyggelsen expanderar och får en mer organiserad och tydlig struktur i de tidigare glest befolkade områdena.

Gården Svepartorp är belägen sydost om det f.d. gruvsamhället Ställberg i Ljusnarsbergs socken. Gården hör till de äldsta i bygden och har ett karakteristiskt högt bebyggelseläge i landskapet, en typ av läge som främst brukar förknippas med finnkolonisationen i Bergslagen. Gården grundades också under 1600-talets andra hälft av Hindrich Påwelsson från Finland. Gårdens tillkomst och historia speglar tydligt den starka bebyggelseexpansion inom området som har sin grund i bergsbrukets och järnhanteringens framväxt under stormaktstiden.

Gårdens bebyggelse består av två bostadshus och fyra ekonomibyggnader; bod/jordkällare, bryggstuga, loge och en ladugård. Gårdens äldsta byggnad är mangårdsbyggnaden som anses vara uppförd under 1830-talet. De övriga byggnaderna är av varierande ålder och representerar tiden från 1800-talet fram till 1900-talets första del.

Mangårdsbyggnaden är gårdens kulturhistoriskt mest värdefulla byggnad. Den har varit obebodd sedan början av 1900-talet och är i sin helhet mycket välbevarad. Den är byggnadstekniskt värdefull som en välbevarad representant för sin tids timmer- och träbyggnadsteknik. Dess ursprungliga byggnadsmaterial är i allt väsentligt bevarat. Den har bl.a en typ av fasadpanel som idag är mycket sällsynt och flertalet av de ursprungliga fönstersnickerierna är bevarade. Taket är täckt med en typ av falsat taktegel som är mycket karakteristiskt för trakten.

Interiören är också osedvanligt välbevarad och innehåller ursprungliga snickeridetaljor av påfallande hög kvalitet. Den är därutöver utsmyckad med välbevarat dekormåleri av olika slag i form av schablonmålningar, stänkmålningar och ådringsmålningar. Där finns också tapeter från 1800-talets slut bevarade. Den välbevarade interiören utgör en autentisk och komplett historisk miljö av ett slag som idag är mycket ovanlig i länet.

Motivering

Av 3 kap. 1 § KML framgår bl.a. att en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde får förklaras för byggnadsminne av Länsstyrelsen. Enligt 3 kap. 2 § 1 st KML ska Länsstyrelsen, när en byggnad förklaras för byggnadsminne, genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Enligt 3 kap. 2 § 2 st KML får föreskrifterna innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Bergsbruket har präglat Örebro läns utveckling från 1100-talet fram till 1970-talet, främst i den geografiska del som kallas Bergslagen.

Gården Svepartorp speglar tydligt just utvecklingen under 1600-talet och stormaktstiden, då centralmakten i Sverige aktivt verkade för att kolonisera området som en del i strävandena att utveckla landets

BESLUT
2010-03-22

Dnr: 432-08519-2009

Länsstyrelsen
Örebro län

bergsbruk och järnhantering. Gårdens topografiska läge är mycket karaktäristiskt för denna tids nybyggande som ofta förknippas med den tidens invandring från Finland.

Det är Länsstyrelsens ambition att genom ett strategiskt arbete med byggnadsminnesförklaringar spegla bergsbrukets och järnhanterings långa historia i länet från olika aspekter. Svepartorp speglar en viktig del av denna utveckling – den tid då det centralstyrda bergsbruket började forma kulturlandskapet i länet.

Gården har också ett betydande byggnadshistoriskt egenvärde genom sina representativa och välbevarade byggnader. Mangårdsbyggnaden från 1830-talet är ett osedvanligt välbevarat exempel på sin tids träbyggnadsteknik. Den påkostade och likaså välbevarade interiören med bl.a. olika typer av dekorationsmåleri har genom sin art och autenticitet få motsvarigheter i länet. Den representerar som helhet en typ av byggnad som är karaktäristisk för sin trakt, men som idag blivit alltmer sällsynt.

Ekonomibyggnaderna på gården är också välbevarade och kompletterar på ett tydligt och pedagogiskt sätt bilden av gårdens utveckling och de olika verksamheter som bedrevs inom jordbruket.

Det tillhörande odlingslandskapet har brukats kontinuerligt och bibehållit sin öppenhet. En mindre allé av äldre ädellövträd leder fram till gården och accentuerar kulturmiljöns historiska dimension.

Genom sitt byggnadshistoriska värde och välbevarade ursprungliga karaktär fyller gården Svepartorp väl kraven i 3 kap 1 § kulturminneslagen – ”synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde” – för att skyddas och bevaras som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten i Karlstad.

I handläggningen av detta ärende har deltagit landshövding Rose-Marie Frebran, beslutande, länsjurist Björn Pettersson och antikvarie Raoul Hjærtström, föredragande.

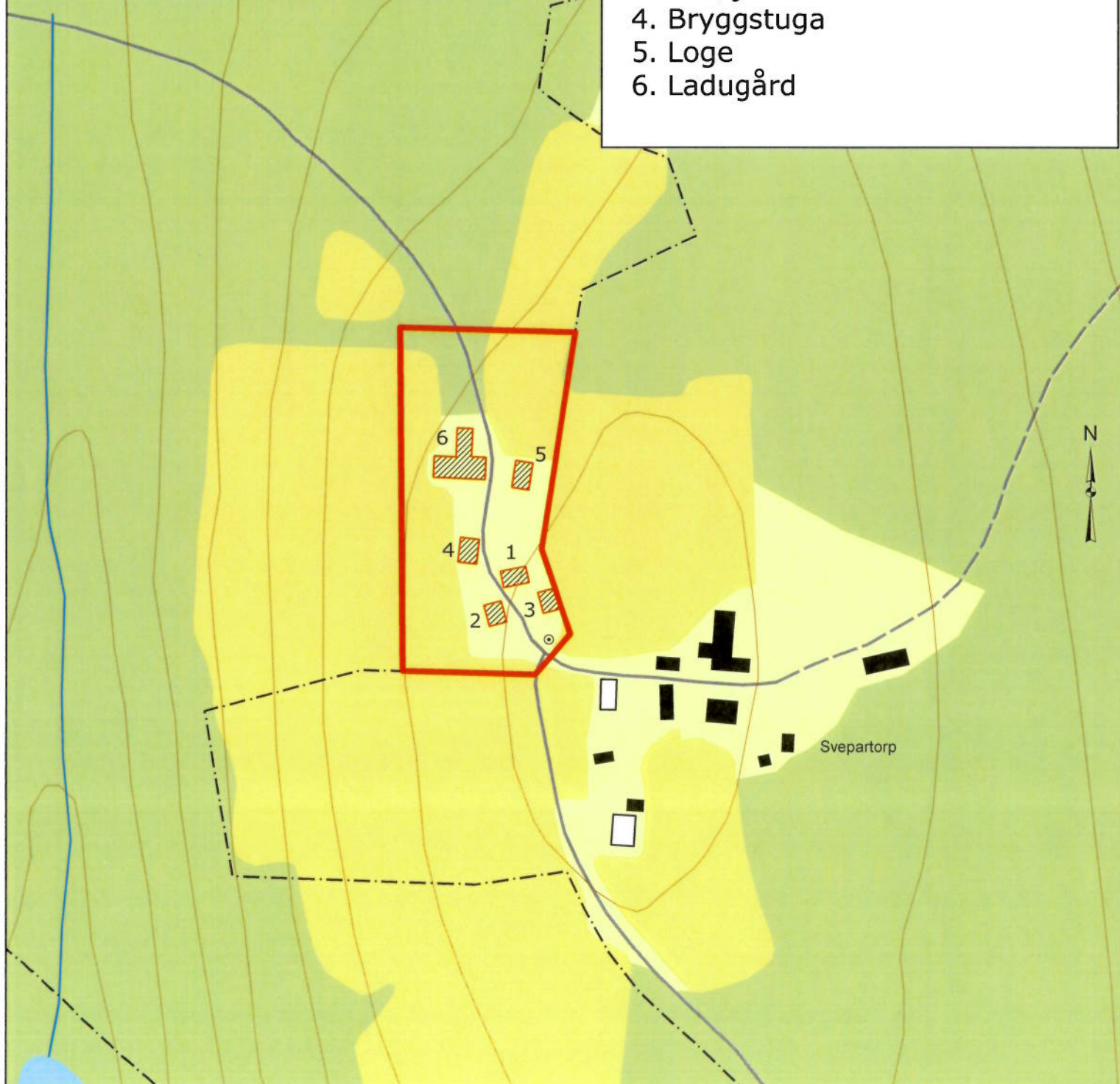

Rose-Marie Frebran

Raoul Hjærtström

Bilaga till Länsstyrelsens
beslut 2010-03-22
Dnr 432-08518-2009.
Byggnadsminnesförklaring av
Svepartorp 1:5,
Ljusnarsbergs socken,
Ljusnarsbergs kommun

1. Bostadshus
2. Bostadshus
3. Bod/jordkällare
4. Bryggstuga
5. Loge
6. Ladugård

2009-05-27

PM

Byggnadsminnesförklaring av Svepartorp 1:5, Ljusnarsbergs socken och kommun, Västmanland. Bilaga till beslut.

Byggnadsminnet omfattar 6 byggnader, två bostadshus och 4 ekonomibygnader. Genom sin tillkomsttid representerar de kronologiskt en period från 1830-talet fram till år 1924, då den senaste byggnaden, bryggstugan(4), uppfördes. Boningshuset(1) bedöms vara uppfört under 1830-talet. Det har stått obebott sedan omkring 100 år och har därefter inte genomgått några förändringar. Interiörens olika ytskikt; snickerier, tapeter, dekorationsmålning m.m. har idag en sällsynt framträdande patina som förmedlar en stark känsla av autenticitet. Det är viktigt att denna patina inte går förlorad vid framtida underhållsarbeten.

De övriga byggnaderna har i varierande rad förändrats på vissa punkter. Dessa förändringar påverkar inte helhetsintrycket av gårdens mycket stora kulturhistoriska värde, utan kan karakteriseras som "årsringar", små förändringar som speglar sin tillkomsttid och som i sig utgör ett dokument från sin tid. De utgör därigenom en del av gårdens kulturhistoriska värde.

Bostadshuset(2) har t.ex moderniserats utvändigt med bl.a nya fönster och taktäckning av mörka cementpannor. Boden(3) och Bryggstugan(5) har fått taktäckning med sinuskorrugerad plåt. Av äldre fotografier att döma så har bl.a Boningshuset(2) och Bryggstugan(5) tidigare haft röda tegeltak.

Det finns idag varken antikvariska eller tekniska skäl för att "återställa" denna typ av förändringar som skett. I en framtid kommer dock dessa frågeställningar att aktualiseras, när t.ex befintliga takmaterial behöver ersättas med andra av tekniska skäl.

Länsstyrelsen får enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna om det finns "särskilda skäl". För byggnaderna 1-5 gäller att de inte får förändras till sin exteriör. Här föreligger enligt Länsstyrelsen "särskilda skäl" för att lämna tillstånd till förändringar som innebär utbyte av icke ursprungliga/äldre material och utföranden mot andra som är lämpliga från kulturhistorisk synpunkt.

För Ladugården(6) gäller att "Byggnaden skall vårdas och underhållas i samråd med Länsstyrelsen så att byggnadsminnets karaktär inte förvanskas". Det innebär att byggnaden kan rivras och förändras, men att eventuella förändringar skall ske på ett sådant sätt att de inte påverkar gårdens/byggnadsminnets kulturhistoriska värde på ett negativt sätt.

Enligt förordning (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård får bidrag bl.a. lämnas till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Bidrag får lämnas bara om det kan antas att bebyggelsen kommer att bevaras för framtiden. Med bevaras för framtiden brukar menas en byggnadsminnesförklaring, som är det starkaste och mest långsiktiga skydd som kan ges en kulturhistoriskt värdefull byggnad. Kopplingen mellan skydd och vård och prioriteringen av byggnadsminnen vid bidragsfördelningen har ytterligare förtydligats genom Länsstyrelsens "Strategi för byggnadsminnen och byggnadsminnesförklaringar i Örebro län 2009 – 2014".

Länsstyrelsen kommer därför – i mån av tillgång på medel – att som byggnadsminne prioritera Svepartorp 1:5 vid fördelningen av bidragsmedel för t.ex byggnadsvård.

Raoul Hjærtström